Dzongkha

Iz Wikipedije, proste enciklopedije

Ne zamenjajte s člankom Tsonga jezik.

Dzongkha ali **Butanščina** (Wylie: *rdzong-kha*, Romaniziran Dzongkha: *Dzongkha*[2]), včasih tudi **ngalopkha** ("jezik Ngalop ljudstva"), je državni ali nacionalni jezik v Butanu.[3] Za pisanje dzongha jezika ali butanščine se uporablja tibetanska pisava.

Beseda "dzongkha" pomeni jezik (*kha*), ki se govori v *dzongih*, samostanskih trdnjavah — trdnjavam podobnih značilnih samostanih, ki jih je v 17. stoletju po Butanu ustanovil Ngavang Namgjal, prvi šabdrung Rinpoče.

Vsebina

- Klasifikacija in sorodni jeziki
- Uporaba
- Pisava
- Romanizacija zapisa
- Fonologija
  - Soglasniki
- Glej tudi
- Sklici
- Viri in literatura
- Zunanje povezave
  - Slovarji
  - Slovnica

Klasifikacija in sorodni jeziki

Dzongkha je južnotibetanski jezik. Je soroden in delno razumljiv s sikimskim jezikom (Wylie: *Bras-ljongs-skad*), ki je nacionalni jezik nekdanje kraljevine Sikim, sedanje indijske zvezne države; soroden pa je tudi z drugimi butanskimi jeziki, kot so čokangaca, brokpa, brokat in lakha.

Dzongkha jezik

Butanščina

རྫོང་ཁ

Materni jezik	Butan
Etničnost	Ngalop
Št. maternih govorcev	171.080 (2013)e18 Drugi jezik: 470.000
Jezikovna družina	Sino-tibetanska ▪ Tibetansko-Kanauri ? ▪ Bodiš jeziki ▪ Tibetanski jeziki ▪ Dzongkha–Lhokä ▪ **Dzongkha jezik**
Narečja	Laya narečje Lunana narečje Adap
Pisava	Tibetanska pisava Dzongkha Braille
Uradni status	
Uradni jezik	Butan
Regulator	Dzongkha Development Commission
Jezikovne kode	
ISO 639-1	dz
ISO 639-2	dzo
ISO 639-3	dzo – vključene kode Posamezne kode: lya (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=lya) – Laya luk (http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=luk) – Lunana
Glottolog	nucl1307 (http://glott

Dzongkha je blizu jeziku j'umowa, ki se govori v dolini Čumbi v južnem Tibetu in sikimskemu jeziku.[4] Bolj oddaljena je sorodnost s standardno tibetanščino. Čeprav govorjeni dzongkha in tibetanščina medsebojno nista razumljiva, so literarne oblike obeh pod močnim vplivom liturgične (klerične) klasične tibetanščine, v Butanu znane kot *chöke*, ki jo že stoletja uporabljajo budistični menihi. Chöke so v Butanu uporabljali kot jezik izobraževanja do zgodnjih 60-tih let preteklega stoletja, ko je bil v javnih šolah nadomeščen z dzongkha.[5]

Čeprav izvira iz klasične tibetanščine, ima dzongkha veliko nepravilnih glasovnih sprememb, zaradi katerih je uradna izgovorjava veliko bolj oddaljena od standardne tibetanščine.

olog.org/resource/languoid/id/nucl1307)[1]

Linguasphere 70-AAA-bf

Območja v Butanu, kjer se Dzongkha govori kot materni jezik, so označena s svetlejšo barvo.

Džakar Dzong, predstavlja posebno dzong arhitekturo, po kateri je jezik Dzongkha dobil ime

Uporaba

Dzongkha in njegova narečja se kot materni jezik govorijo v naslednjih osmih zahodnih okrajih Butana: (Vangdi Fodrang, Punakha, Thimphu, Gasa, Paro, Haa, Dagana in Chukha).[6] Kot materni jezik se dzongkha govori tudi okoli indijskega mesta Kalimpong, ki je nekdaj spadalo k Butanu, danes pa pod indijsko zvezno državo Zahodna Bengalija.

Dzongkha je bil leta 1971 s posebnim zakonom proglašen za nacionalni jezik Butana.[2] Učenje jezika dzongkha je obvezno v vseh šolah v Butanu, jezik pa je tudi *lingua franca* v okrožjih na jugu in vzhodu, kjer ni materni jezik.

Pisava

Za pisanje Dzongkha jezika se uporablja tibetanska pisava, ki ima 30 osnovnih črk. Butanščina se običajno piše v butanski obliki uchenske pisave, ki je oblika tibetanske pisave, imenovane *jôyi* (Wylie: *mgyogs yig*) in *jôtshum* (Wylie: *mgyogs tshugs ma*) "formal longhand". Tiskana oblika se imenuje enostavno *tshûm* (Wylie: *tshugs ma*).[7]

Romanizacija zapisa

Romanizirani standard zapisa za dzongkha je razvil jezikoslovec George van Driem. Je fonološki prepis in ne transliteracija pisave dzongkha.[2]

Fonologija

Dzongkha jezik je tonski jezik in ima dva registrska tona: visoki in nizek. [8] Naglas zloga določa alofon začetka in vrsto fonetike bazičnega samoglasnika. [9]

Soglasniki

Soglasniki fonemi v Dzongkha jeziku

	bilabialni	**zobni/ alveolarni**	**retrofleksni/ palatalni**	**velarni**	**glasilčni**
nosni	m	n	ɲ	ŋ	
plozivni	p pʰ	t tʰ	ʈ ʈʰ	k kʰ	
afrikatni		ts tsʰ	tɕ tɕʰ		
sikajoči		s	ɕ		
rotični		r			
neprekinjeni		ɬ l	j	w	h

Glej tudi

- Dzongkha številke
- Jeziki Butana

Sklici

1. Hammarström, Harald; Forkel, Robert; Haspelmath, Martin, ur. (2017). "Nuclear Dzongkhic" (http://glottolog.org/resource/languoid/id/nucl1307). *Glottolog 3.0*. Jena, Germany: Max Planck Institute for the Science of Human History.
2. "Guide to Official Dzongkha Romanization" by G. van Driem
3. "Ustava Kraljevine Butan. čl. 1, § 8" (http://www.constitution.bt/TsaThrim%20Eng%20(A5).pdf) (PDF). Government of Bhutan. 2008-07-18. Pridobljeno dne 2011-01-01.
4. van Driem, George (2007). "Ogroženi jeziki v Butanu in Sikimu: Južni bodiš jeziki". V Moseley, Christopher (ur.). *Enciklopedija ogroženih jezikov na svetu*. Routledge. str. 294. ISBN 0-7007-1197-X.
5. George, Van Driem; Tshering of Gaselô, Karma (1998). *Dzongkha*. Languages of the Greater Himalayan Region. **I**. Leiden, The Netherlands: Research CNWS, School of Asian, African, and Amerindian Studies, Leiden University. str. 7–8. ISBN 90-5789-002-X.
6. George, Van Driem; Tshering of Gaselô, Karma (1998). *Dzongkha*. Languages of the Greater Himalayan Region. **I**. Leiden, The Netherlands: Research CNWS, School of Asian, African, and Amerindian Studies, Leiden University. str. 3. ISBN 90-5789-002-X.
7. Driem, George van (1998). *Dzongkha = Rdoṅ-kha*. Leiden: Research School, CNWS. str. 47. ISBN 90-5789-002-X.
8. van Driem (1992).
9. Downs (2011).

Viri in literatura

- van Driem, George (2007). "Endangered Languages of Bhutan and Sikkim: South Bodish Languages". V Moseley, Christopher (ur.). *Encyclopedia of the World's Endangered Languages*. Routledge. str. 294–295. ISBN 0-7007-1197-X.
- van Driem, George L (1993). *Language policy in Bhutan* (http://repository.forcedmigration.org/pdf/?pid=fmo:3003). SOAS, London.
- van Driem, George L (1998). *Dzongkha*. Languages of the Greater Himalayan Region. Leiden: Research School CNWS, School of Asian, African, and Amerindian Studies. ISBN 90-5789-

002-X. Neznan parameter |coauthors= ni upoštevan (predlagan je |author=) (pomoč) - A language textbook with three audio compact disks.
- van Driem, George (1992). *The Grammar of Dzongkha*. Thimphu, Bhutan: RGoB, Dzongkha Development Commission (DDC).
- van Driem, George (1991). *Guide to Official Dzongkha Romanization*. Thimphu, Bhutan: Dzongkha Development Commission (DDC).
- van Driem, George (n.d.). *The First Linguistic Survey of Bhutan*. Thimphu, Bhutan: Dzongkha Development Commission (DDC).
- Dzongkha Development Commission (2009). *Rigpai Lodap: An Intermediate Dzongkha-English Dictionary (འབྲིང་རིམ་རྫོང་ཁ་ཨིང་ལིཁ་ཚིག་མཛོད་རིག་པའི་ལོ་འདབ་བ།)* (http://www.dzongkha.gov.bt/publications/PDF-publications/Lodap_Rigpai%20Lodap.pdf) (PDF). Thimphu: Dzongkha Development Commission. ISBN 978-99936-765-3-9.
- Dzongkha Development Commission (2009). *Kartshok Threngwa: A Book on Dzongkha Synonyms & Antonyms (རྫོང་ཁའི་མིང་ཚིག་རྟམ་གྲངས་དང་འགལ་མིང་སྐར་ཚོགས་ཤེད་བ།)* (http://www.dzongkha.gov.bt/publications/PDF-publications/Thesaurus.pdf) (PDF). Thimphu: Dzongkha Development Commission. Besedilo " ISBN 99936-663-13-6 " ni upoštevano (pomoč)
- Dzongkha Development Commission (1999). *The New Dzongkha Grammar (rdzong kha'i brda gzhung gsar pa)*. Thimphu: Dzongkha Development Commission.
- Dzongkha Development Commission (1990). *Dzongkha Rabsel Lamzang (rdzong kha rab gsal lam bzang)*. Thimphu: Dzongkha Development Commission.
- Dzongkha Development Authority (2005). *English-Dzongkha Dictionary (ཨིང་ལིཁ་རྫོང་ཁ་ཁན་སྤྱད་ཚིག་མཛོད།)*. Thimphu: Dzongkha Development Authority, Ministry of Education.
- Imaeda, Yoshiro (1990). *Manual of Spoken Dzongkha in Roman Transcription*. Thimphu: Japan Overseas Cooperation Volunteers (JOCV), Bhutan Coordinator Office.
- Mazaudon, Martine. 1985. “Dzongkha Number Systems.” S. Ratanakul, D. Thomas & S. Premsirat (eds.). Southeast Asian Linguistic Studies presented to André-G. Haudricourt. Bangkok: Mahidol University. 124-57
- Mazaudon, Martine & Boyd Michailovsky. 1988. “Lost syllables and tone contour in Dzongkha (Bhutan).” David Bradley, Eugénie J.A. Henderson & Martine Mazaudon (eds.). Prosodic analysis and Asian linguistics: to honour R.K. Sprigg. (Pacific Linguistics, Series C-104). 115-36
- Mazaudon, Martine & Boyd Michailovsky. 1989. “Syllabicity and suprasegmentals: the Dzongkha monosyllabic noun.” D. Bradley et al. (eds.). Prosodic analysis and Asian linguistics: to honour R.K. Sprigg. Canberra. (Pacific Linguistics). 115-36
- Michailovsky, Boyd. 1989. “Notes on Dzongkha orthography.” D. Bradley et al. (eds.). Prosodic analysis and Asian linguistics: to honour R.K. Sprigg. Canberra. (Pacific Linguistics). 297-301
- Tournadre, Nicolas. 1996. “Comparaison des systèmes médiatifs de quatre dialectes tibétains (tibétain central, ladakhi, dzongkha et amdo).” Z. Guentchéva (ed.). L’énonciation médiatisée. Louvain_Paris: Peeters (Bibliothèque de l’Information Grammaticale, 34). 195-214
- Watters, Stephen A. 1996. A preliminary study of prosody in Dzongkha. Arlington: UT at Arlington, Masters Thesis

Zunanje povezave

- Državna komisija za razvoj jezika Dzongkha (http://www.dzongkha.gov.bt/index.en.html) Thimphu, Butan
- Dzongkha-Angleški slovar (http://www.dzongkha.gov.bt/online/dictionaries/dz-en-dict/index.html)
- Romanizacija geografskih imen v Dzongkha jeziku (http://www.eki.ee/wgrs/rom2_dz.htm)
- Brezplačni učbeniki in slovarji (http://www.dzongkha.gov.bt/publications/index.en.html) izdala Državna komisija za razvoj jezika Dzongkha

Wikimedijina zbirka ponuja več predstavnostnega gradiva o temi: ***Dzongkha***

- Dzongkha Unicode (http://www.library.gov.bt/IT/dzongkha.html) - site *The National Library of Bhutan* (en - dz (http://www.library.gov.bt/IT/dzongkha-DZ.html))

Slovarji

- Online slovarji (Dz-En, En-Dz, Dz-Dz) (http://www.dzongkha.gov.bt/online/dictionary.php) or Online Dzonkha-English Dictionary (http://www.dzongkha.gov.bt/online/dictionaries/dz-en-dict/index.html) - site *Dzongkha Development Commission* (en (http://www.dzongkha.gov.bt/index.en.html) - dz (http://www.dzongkha.gov.bt/))
- Dzongkha računalniški izrazi (http://www.panl10n.net/english/outputs/DCT.pdf)(pdf)
- Angleški-Dzongkha žepni slovar (http://www.dzongkha.gov.bt/publications/PDF-publications/English-Dzongkha_Pocket_Dictionary.pdf)(pdf)
- Rigpai Lodap: Posredni Dzongkha-Angleški slovar (http://www.dzongkha.gov.bt/publications/PDF-publications/Rigpai_Lodap.pdf)(pdf)
- Kartshok Threngwa: Knjiga o Dzongkha sinonimih & antonimih (http://www.dzongkha.gov.bt/publications/PDF-publications/Dzongkha-Thesaurus.pdf)(pdf)
- Imena držav in glavnih mest v Dzongkha jeziku (http://www.dzongkha.gov.bt/publications/PDF-publications/Countries_and_Capitals_in_Dzongkha.pdf)(pdf)
- Vodič za Dzongkha-prevajanje (http://www.dzongkha.gov.bt/publications/PDF-publications/Dzongkha-Translation-Guidebook.pdf)(pdf)

Slovnica

- Dzongkha transliteracija (http://www.library.gov.bt/IT/wylie.html) - spletna stran *National Library of Bhutan* (en - dz (http://www.library.gov.bt/IT/wylie-DZ.html))
- Dzongkha, nacionalni jezik Butana (http://dzongkha.sourceforge.net/html/web1024X768/script.html) - spletna stran *Dzongkha Linux* (en (http://dzongkha.sourceforge.net/html/web1024X768/home.html) - dz (http://dzongkha.sourceforge.net/html/dzo_web1024X768/home.html))
- Romanizacija Dzongkha jezika (http://www.eki.ee/wgrs/rom2_dz.htm)
- Dzongkha : Izvor in opis (http://www.raonline.ch/pages/bt/visin/bt_dzongkha01.html)
- Dzongkha jezik, pisava in izgovorjava (http://www.omniglot.com/writing/dzongkha.php)
- Dzongkha in Wikipedia: Русский, Français, 日本語, Eesti, English
- Pioneering Dzongkha Text To Speech Synthesis (http://www.panl10n.net/Presentations/Laos/RegionalConference/LanguageProcessingApps/Dzongkha_TTS.pdf)(pdf)
- Dzongkha slovnica & drugi materiali (http://www.dzongkha.gov.bt/online/index.en.html) - spletna stran *The Dzongkha Development Commission* (en - dz (http://www.dzongkha.gov.bt/online/index.html))
- Коряков Ю.Б. Практическая транскрипция для языка дзонг-кэ (http://www.iling-ran.ru/langworld/transcript/Dzongkha.shtml)

- dzongkha.gov.bt/publications/publication_pdf/1191-1.pdf Vodič za uradno Dzongkha romanizacijo - po Dr. George van Driem-u (http://www.)(pdf)
- Klasični Tibetansko-Dzongkha slovar (http://www.dzongkha.gov.bt/publications/PDF-publications/Choke-Dzongkha_Dictionary.pdf)(pdf)

Vzpostavljeno iz »https://sl.wikipedia.org/w/index.php?title=Dzongkha&oldid=5175942«

Čas zadnje spremembe strani: 09:31, 16. avgust 2019.

Besedilo se sme prosto uporabljati v skladu z dovoljenjem Creative Commons Priznanje avtorstva-Deljenje pod enakimi pogoji 3.0; uveljavljajo se lahko dodatni pogoji. Za podrobnosti glej Pogoje uporabe.
Wikipedia® je tržna znamka neprofitne organizacije Wikimedia Foundation Inc.